

MEDELTIDEN

KÄLLOR:
SO-RUMMET.SE, PROFESSOR DICK HARRYSON, WIKIPEDIA

Tidsepoker under medeltiden

Medeltiden varade i tusen år mellan 500-1500 e.Kr då en ny tid påbörjades. Över lag ägde stora förändringar rum i Europa under de tusen åren som medeltiden varade. Jordbruket blev allt bättre i takt med att nya jordbruksmetoder och jordbruksredskap infördes. Europas befolkning blev större, och mot slutet av medeltiden ökade också handeln vilket gjorde att stora handelsstäder växte fram. Det var också en tid då nya idéer uppstod inom vetenskap och teknik vilket i slutet av tidsperioden bidrog till att skapa en ny världsbild. Det var också en tid då kungar, drottningar och riddare förde krig och for iväg på korståg till det Heliga landet. Det var en tid då endast kristendomen ansågs vara den enda riktiga religionen.

Äldre medeltiden (500-1000)

Medeltidens första århundraden kallas ibland för folkvandringstiden. Det var en orolig period då krigarföljen drog fram över Europa och stora folkgrupper bytte bosättningsområde. Skrivkonsten föll nästan i glömska och bevarades ibland bara inom kyrkan.

Ett kyligare klimat och pestens härjningar medförde också att folkmängden minskade i Europa. Däremot blomstrade handel och kultur i den arabiska delen av världen som sträckte sig från Spanien i väster, över Nordafrika och Mellanöstern ända till floden Indus i öster. Där bevarades arvet från antikens kultur och vetenskap.

Högmedeltiden (1000-1300)

Under högmedeltiden skedde stora framsteg inom jordbruket. Med hjälp av hjulplog och kragsele på dragdjuren kunde bönderna bearbeta jorden effektivare. Åkerarealen ökade också genom att man odlade upp ny mark och i det att man övergick från tvåskifte till treskifte. Samtidigt som jordbruket blev effektivare ökade befolkningen kraftigt.

Också handeln fick ett uppsving under högmedeltiden, något som underlättades av att människor började använda pengar när de handlade istället för att byta varor med varandra.

Också handeln fick ett uppsving under högmedeltiden, något som underlättades av att en större mängd pengar kom i omlopp. Genua, Florens och Venedig i Norditalien blev viktiga handelsstäder för exklusiva varor från Orienten, medan det tyska handelsförbundet Hansan fraktade fisk, salt, pälsar och järn över haven i norr. De allt rikare städerna bröt sig fria från kungens makt och styrde sig mycket själva.

Senmedeltiden (1300–1500)

Omkring 1300 började folkökningen stanna av. Flera svältkatastrofer svepte fram över kontinenten, bland annat därför att klimatet åter blev kyligare med missväxt som följd. Det var alltså en redan försvagad befolkning som drabbades när digerdöden 1347 nådde Europa. En tredjedel av befolkningen dog. Men de

som överlevde fick det bättre ställt. Bristen på arbetskraft gjorde att lönerna steg. Bönderna gjorde ibland även uppror och kunde tilltvinga sig bättre villkor på godsen.

Under senmedeltiden stärkte kungarna sin ställning på adelns bekostnad. Genom att ta upp skatter i form av pengar kunde de anställa soldater och ämbetsmän mot lön istället för att dela ut jord till vasaller. Även den vapentekniska utvecklingen gynnade kungarna. Fotsoldater utrustade med armborst och långbågar visade sig överlägsna adelns riddarhärar.

"Gud ligger
bakom allt som
händer i
världen"

Kyrkan och klostren

Påven och kyrkan hade mycket makt i Europa under medeltiden. Medeltidens människor i Europa var nästan bara kristna och hade oftast samma syn på hur man skulle leva och vad som var viktigt i livet. Det man trodde var att Gud hade skapat världen och låg bakom allt som

skedde på jorden. Gud gjorde allt det goda och djävulen allt det onda. Om man hade

syndat, gjort något fel vände man sig till kyrkan för att få botgöring.

Kyrkans lärde ut att livet på jorden endast utgjorde ett förspel till det kommande eviga livet efter döden. Människorna tänkte mycket på livet efter döden och det påverkade deras handlingar. Det var därför naturligt – för såväl kungar, adel och köpmän som vanliga bönder – att skänka gåvor och mark till kyrkor och kloster. Genom sådana gåvor försäkrade man sig om en

bättre och kortare tid i skärselden. En from gärning för de som inte kunde eller ville gå i kloster var att skänka dem pengar, egendom eller landområden. Genom sådana gåvor blev det också lättare att undkomma helvetets plågor och istället komma till himlen efter döden. Att skänka gåvor till kloster och kyrkor var därmed en slags försäkring, som man kunde använda i livet efter detta.

Medeltidens klosterväsen

Det medeltida kristna klostren var viktiga för utvecklingen den europeiska samhällsutvecklingen under perioden. Klostren var delar av ett stort kristet nätverk, där klostret hade kontakt med andra kloster i Europa. På grund av det delade de med sig kunskap om ny teknik, uppfinningar och arkitektur till varandra. Klostren fungerade därför inte bara som platser där man tjänade Gud utan var också centrum för vetenskap och lärande. Det bidrog till att sprida både gamla och nya idéer till folket.

Medeltidens jordbrukssamhälle

Det medeltida samhället var helt baserat på jordbruk. Handeln och livet i städerna var därför beroende av de förändringar och den tillväxt som skedde inom jordbruket.

Medeltidens städer var små och handeln var länge dåligt utvecklad. Ekonomin fick därmed liten betydelse för samhällets utveckling. Dålig trygghet för liv och egendom var också ett hinder för handelns utveckling. Den handel som ägde rum undermedeltiden var i första hand till för att tillfredsställa människornas behov, inte penningamlandet.

Det rådde fri handel, men också förbud mot att låna ut pengar mot ränta

Enligt kyrkans idéer var människans tillvaro på jorden bara ett förspel till det kommande eviga livet i himlen. För att komma till himlen skulle man uppträda som en god kristen och hjälpa andra.

I det medeltida samhället idén om fri handel väl utbredd eftersom Gud skapat jorden med mer resurser på vissa ställen och mindre på andra. Genom fri handel kunde man rätta till detta, för det var antagligen så Gud ville ha det.

Att låna ut pengar mot ränta var i regel förbjudet och betraktades som ocker (d.v.s. att utnyttja någon i annan). Inga kristna fick därför arbeta med bankverksamhet, det fick istället andra religions-utövare ägna sig åt. En följd av detta blev att många judar kom att syssla med penningutlåning.

SKRÅVÄSENDET

Städerna växer

Hantverkarna var också organiserade i sammanlutningar som kallades skrån. Varje hantverk hade sitt eget skrå. Skråväsendet var uppbyggt så att ingen utan gesällbrev (ett certifikat) fick bedriva hantverk mot betalning inom sitt yrke. För att få ett gesällbrev var man först tvungen att bli gesäll (lärling) hos en eller flera mästare tills man ansågs värdig. Efter examen fick gesällen ett gesällbrev och kunde sedan öppna eget och med tiden kanske själv bli mästare och ta emot gesäller.

Medeltida vetenskap, teknik och kommunikationer

Tekniska framsteg

Under 700-talet och 800-talet började stigbygeln och hästskon användas i Europa. Dessa nymodigheter hade, liksom många andra uppfinningar, sitt ursprung i Kina.

Stigbygeln kom att revolutionera i krigsföringen i Europa medan hästskon gjorde hästen till ett effektivare dragdjur.

Något senare uppfanns också hästselen som ökade hästens dragkapacitet ytterligare. Även många jordbruksredskap förbättrades under medeltiden, däribland plogen som gjordes smidigare och starkare. Det var också nu hjulplogen togs i bruk. Nya och mer svårarbetade jordar kunde därför tas i bruk.

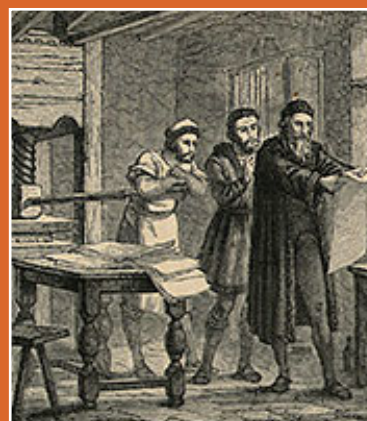
En annan nymodighet var väderkvarnen med vars hjälp vindkraft kunde utnyttjas för att mala säd till mjöl. Vattenkraft utnyttjades också i större omfattning än tidigare

genom att driva kvarnmaskiner och mekaniska hammare. större skördar.

Det ökade handelsutbytet förde också med sig nya krav på bättre fartyg och navigeringsmetoder, vilket gynnade sjöfarten som utvecklades kraftigt i slutet av medeltiden.

Under 1400-talet hade nya fartygstyper och förbättrad navigeringskonst gjort det möjligt att korsa de stora världshaven.

Den uppfinning som kanske har betytt mest för eftervärlden är boktryckarkonsten som utvecklades under 1400-talet. Boktryckarkonsten gjorde det möjligt att trycka böcker i stora upplagor. Böcker och idéer spreds nu till större delar av befolkningen än tidigare. Fler människor kunde därmed ta del av andras upptäckter och idéer. Boktryckarkonsten påskyndade därför den vetenskapliga och politiska utvecklingen i Europa

Tekniska framsteg

Medeltiden varade i tusen år. Under den här tiden ägde en rad teknologiska förändringar rum som skulle få stor betydelse för medeltidens människor, men också för den efterföljande historien.

Kändisar på medeltiden

Marco Polo

Marco Polos pappa och farbror hade tidigare varit i Kina. Den mongoliske härskaren Kublai Khan hade bett Marcos pappa att prata med påven för att få kontakt med lärda människor i Europa.

Kublai khan ville träffa män som behärskade de sju fria konsterna (dåtidens akademiska ämnen) och den kristna religionen, för att man genom debatt skulle kunna utröna om denna verkligen var överlägsen den kinesiska.

Polo, hans pappa och farbror samt 200 munkar begav sig landvägen till Kina år 1271. Marco Polo var då 17 år. Munkarna återvände dock till Europa efter ett tag, men familjen Polo reste vidare på de besvärliga vägarna. Under sina strapatser kämpade de uppför isiga bergskedjor och mot skyfallsliknande regn, sandstormar, översvämningar och laviner.

Marco Polo var en flitig skribent. Han antecknade allt nytt han såg.

Marco Polo anställdes av Kublai khan som skrivare och diplomat och åkte på uppdrag till Kina, Burma och Indien under 17 år.

År 1292 eskorterade Marco via Ceylon (Sri Lanka) en dotter till Kublai som brud till khanen av Persien och fortsatte sedan hem till Venedig. Han hade då varit borta från Europa i 25 år. När han kom hem kände ingen igen honom, inte ens hans egna tjänare som först vägrade att släppa in honom i hans eget hus.

Efter att Marco Polo kommit hem skrev han en bok om sina upplevelser. Men många tviulade på Marcos berättelser om spagetti, kompasser, krut, stenkol, papperspengar, brännolja och boktryckning.

Till och med på hans dödsbädd 1324 försökte en präst förmå honom att ta tillbaka några av hans historier. Men det sista som Marco Polo yttrade var: "Jag har inte berättat ens hälften av vad jag har sett".

Kublai Khan

Fler kändisar på medeltiden

Heliga Birgitta

Den heliga Birgitta föddes 1303 på Finsta gård i Uppland. Hon var av förnäm släkt. Hennes mamma var släkt med kungahuset. Birgitta fick lära sig läsa och skriva, vilket var ovanligt för flickor på den tiden.

Redan som liten fick Birgitta uppenbarelser där Jesus talade till henne. Birgitta ville gå i kloster, men det ville inte hennes pappa tillåta. Han bestämde att Birgitta skulle gifta sig. Vid 13 års ålder giftes hon bort med riddaren Ulf Gudmarsson, han var fem år äldre än Birgitta.

Birgitta tillhörde de rikaste i landet. Ändå levede hon ett enkelt liv, trots att hon var slottsfru på Ulvåsa i Östergötland.

När Birgitta och Ulf hade varit gifta i 25 år reste de på en pilgrimsfärd till Compostela i norra Spanien. Under resan, som varade i ett år, blev Ulf sjuk. Han dog i Alvastra 1344.

Nu kände Birgitta sig kallad att bli Kristi "brud och

språkrör". Hon inriktade sig på att upprätta ett kloster för både munkar och nunnor.

Men för att bilda en ny klosterorden var Birgitta tvungen att få tillstånd av påven.

Under denna tid fick Birgitta många uppenbarelser. Uppenbarelserna kom när Birgitta bad intensiut. Birgitta fick bland annat syner där Jesus talade till henne.

Birgitta skrev ofta ned dessa uppenbarelser. Präster översatte dem till latin, som var medeltidens internationella språk. Sammanlagt fick Birgitta över 600 uppenbarelser i sitt liv.

Det tog 20 år för Birgitta att få ett påvligt tillstånd att godkänna hennes klosterorden. Det lyckades först 1370.

1372-1373 vällfärdade hon till Jerusalem. Birgitta avled vid återkomsten till Rom. Hon begravdes i Vadstena kloster. Birgitta helgonförklarades av påven 1391.

